عێراق بەرەو زریانێکی تر!..
عوسمانی حاجی مارف

هەڕەشەی حزبولڵا لە ناو حکومەتی بەغدا، بەخواستی دەرکردنی هێزەکانی ئەمریکا لەماوەی دوو مانگدا، واتە دەستپێکردنەوەی هێرشەکان بۆ سەر بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا لە عێراقدا. لەلایەکی ترەوە سودانی وەک نوێنەری هەڵوێستی حکومەت کە بەردەوامی مانەوەی ئەو هێزانەی ئەمریکا لە بنکەکانیاندا بە پێویستیەک بۆ پاراستنی سیستەمی سیاسی ئێستای عێراق دەزانێت، ئەمەش نیشاندانی ناکۆکی نێوان هێزەکانی “چوارچێوەی هەماهەنگیە” کە لە حکومەتی عێراقدان، کە واقیعی دۆخی سیاسی ئاژاوە و سەرلێشێواوی زیاتر بەخۆوە دەبینێت و ئەگەری ئەوە هەیە قوڵتر بێتەوە، وە پەرتبونەکەی زیاتر بێت و دابەشبون لە نێوان پایەکانی سیستەمی حوکمڕانیدا فراوانتر بکات.

دۆخی عێراق ئاڵۆزتر بووە، کاتێک دوو پێچەوانە لە یەک کاسەدان، لایەک کە بەشێکە لە بڕیاردەری سیاسی، نەتوانێ خۆی لە نفوزی ئێران دوور خاتەوە، لەهەمانکاتدا لاکەی تر کە هەمان بڕیادەری سیاسیە، بەڵام چاوەڕوانی لە دەوری ئەمریکا هەبێت لە عێراقدا، ئەتوانین ئاڵۆزی و گێژاوی دۆخەکە بناسین.

لەم چوارچێوەیەی ئێستادا کە دەسەڵاتداریەتی لە بەغدا درێژە بە ڕێڕەوی ئاڵۆزی خۆیان ئەدەن، بە ساغ نەبونی یەکدەستیان لە سەر پاشکۆبون بە ئێران یا ئەمریکا، لەلایەکی ترەوە لە چوارچێوەی ململانێی بەردەوامی نێوان حکومەتی بەغدا و هەولێردا ئەمسەرو ئەوسەر دەکرێت، ئەمەش ئاماژەیە بەئەوەی بارزانی و حکومەتی هەرێم خاوەنی زانیارین سەبارەت بەو ناکۆکی و هەڕەشە جدیانەی کەدەتوانن هەڕەشە لە سەر حکومەتی ئێستای بەغداد بکەن، بۆیە لەهەر فرەسەتێکدا بارزانی یاریەک دەکات و کارتێک فڕێ ئەداتە سەرمێزی قومارخانەی دەسەڵات.

ئەگەر چوارچێوەی هەماهەنگی پێداگری لەسەر پابەندبون بە خواستی ئەمریکا بۆ ڕادەستکردنی چەکی میلیشیای حەشدی شەعبی بە حکومەتی عێراق نەکات، دەرگیری واقعیەتێکی ناتەندروست دەبێت، رادەستیشی بکات پێگەی دەسەڵاتی تەواو لەق دەبێت!.

ئەمریکا جەختی لەسەر جدیەتی هەڕەشەکانیەتی سەبارەت بە هەڵوەشانەوەی حەشدی شەعبی، هەر لەم بارەیەوە ئەمریکا نیگەرانە بە دواخستنی یاسای پێشنیارکراو کە لە پەرلەمانی عێراقدا تاوتوێ دەکرێت و تائێستا نەخراوەتە دەنگدانەوە، چەند جارێکە دەنگدانەکە

دوادەخرێت لە بەرئەوەی نوێنەرانی سونە و کورد لە دانیشتنەکانی پەرلەمان دەرچوون، بەگوێرەی نوێنەرانی چوارچێوەی هەماهەنگی دەیانەوێت ئەو یاسایە بە دەستوەردان لە کاروباری ناوخۆی عێراق بناسێنن.

بە مانایەک ئەم دەستێوەردانە دەرەکییەی ئەمریکا لە عێراقدا و هەوڵدان بۆ هەڵوەشانەوەی حەشدی شەعبی لەگەڵ ویست و دەوری ئێراندا نایەتەوە، هەروەها داوای حزبولڵای عێراق بۆ خێراکردنی کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق، بەمەبەستی ئەوەی لەڕێگەی بنکە سەربازییەکانی ئەمریکاوە کە دەکەوێتە سەر خاکی عێراق، ئێران نەکرێتە ئامانج.

بەڵام واپێدەچێت حکومەتی عێراق چیتر فرسەتی وای بەدەستەوە نەمابێت، چونکە بەڵگە و پێوەرەکان ئەوە دەگەیەنێن کە سیاسەتی ئەمریکا لە بڕیاردان بە دابڕانی عێراق لە ئێران پێداگری خێرا دەکات، واتە ئەم سیناریۆیە گەیشتوەتە ئاستێک لە هەوڵ بەکۆتاییهێنان بە حەشدی شەعبی و فشارهێنان بۆ جێبەجێکردنی.

هێزەکانی چوارچێوەی هەماهەنگی، هەنگاوەکانی ئەمریکا بۆ هەڵوەشاندنەوەی هێزەکانی حەشدی شەعبی بە هەڕەشەیەکی ڕاستەوخۆ بۆ سەر کاریگەری خۆیان و سەرەتای داڕمانی سیستەمی سیاسیان دەزانن، پێیانوایە چەکداماڵینی حەشدی شەعبی جیاوازی نیە لەگەڵ نمونەی “شێواندنی ڕوخساری مرۆڤدا”، وەک ئەوەی لە بەرامبەر هەندێک نەتەوە و مەزهەب لە سوریا کراوە، کە دەبێتە زریانێک بۆ سەر پێکهاتەی دەوڵەتی عێراق.

ئەگەری زریانی داهاتوی ڕوو بە عێراق، کە بە بەڵگە و نەخشە سیاسییەکانەوە دەخرێتە ڕوو، کاریگەرییەکەی تەنها لەڕێگای ململانێی ئێران و ئەمریکاوە دروست نابێت، بەڵکو لە هەمانکاتدا لە سایەی ئەو دەستە میلیشیایانەوەیە کە دوو دەیە زیاترە حوکمڕانی عێراق دەکەن، جگە لە تاڵانچێتی و جەردەیی و وێرانکاری و ئاژاوە و خولقاندنی کارەسات هیچی دیکەیان لێ ناچنرێتەوە.

بوونی میلیشیا چەکدارەکان لە پەرلەمانی عێراق هەمیشە نوێنەرایەتی دۆخێکی نائاسایی مەترسیدار دەکەن، کە ئاماژەیە بە قەیرانێکی سیاسی بەردەوام کە لە ئەنجامی شەڕی نێوانیان و باڵادەستی بە هێزی چەکداری و پێشێلکردنی مافی مرۆڤ و بارگرژی و ڕێزنەگرتن لە ئاسودەی و ئارامی دەبێتە هۆی ناسەقامگیری سیاسی و ئەمنی و کۆمەڵایەتی، کە چەندین ساڵە خەڵکی عێراقی پێ زەلیلکراوە.

ڕژێمی عێراق ئەمڕۆ لە گۆڕەپانێکدا وەستاوە، ڕێڕەوەکەی زیاتر لە سەر پاوانخوازی هێزە میلیشیاکانی سەربە ئێران و باڵادەستی مەزهەبی شیعەیە، کە بەردەوام هەڕەشەیە لە ناسەقامگیری خودی دەوڵەت و

قبول نەکردنی ناساندنی دەستورە لەسەر بنەمای هاوڵاتیبون، بەم شێوەیە عێراق لە ئایندەیەکی تاریک و ناڕۆشن و نادیار ڕادەگیرێت.
ئێران و ئەمریکا لەسەر چاودێریکردنی دۆخەکەن، لەململانێی نێوانیان و بە گەمەی سیاسی خۆیان پشتیوانی لایەنە جۆربەجۆرەکانی عێراق دەکەن، کە ئەو لایەنە سیاسیانەیان کرد□ تە پاشکۆی بەرژەوەندی و سیاسەتەکانی خۆیان، ئەمەش عێراقی خستۆتە ناو بازنەی ململانێیەک کە ئیرادە و ڕێبازی سەربەخۆی تەواوی هێزو لایەنەکانی خاڵی کردۆتەوە، چارەنوسی عێراق تەواو گرێی خواردووە بە ئایندە و ڕێرەوی ئەو ململانێیەی ئێران و ئەمریکا کە نازانرێت کەی یەکلایی دەبێتەوە.
لایەنێکی دیکەش کە پەیوەندی بە دووبارە ڕیزکردنەوەی هێزە شیعەکانەوە هەیە، بزووتنەوەی سەدریەکانە، سەرەڕای کشانەوەیان لە پەرلەمان، وەک یاریزانێکی بەهێز لەسەر شەقامەکان ماونەتەوە بە پشتبەستن بەوەی هەوڵدەدەن شەرعیەتی هەڵبژاردن پێناسە کەنەوە، بە نیازن لەم دۆخەی ئێستادا گەر بۆیان بلوێت گەمەیەکی تر لە گۆرەپانەکەدا بکەن، هاوکات هێزەکانی چوارچێوەی هەماهەنگی هەوڵدەدەن پێگەی خۆیان بپارێزن، بەڵام ئاشکرایە ڕوبەڕوی ئاستەنگی زۆر و فشاری ناوخۆیی و دەرەکی دەبنەوە.
ئەوەی شایانی باسە ڕۆڵی لایەنە کوردیەکان و سونەکان لە هاوکێشەی سیاسی داهاتوی عێراقدا و لە نێوان دەخالەتی ئێران و ئەمریکا لە عێراقدا بێ بایەخ نیە، بەتایبەتی لەگەڵ سەرهەڵدانی هاوپەیمانی نوێ لە دەرەوەی سەرکردایەتی ئێستای حکومەتی عێراقدا، بە ئەگەرێکی زۆرەوە هاوسەنگی هێز لە بەغدا بگۆڕدرێت. لەم دۆخەشدا هێزە کوردیەکان بەدەست دووبەرەکی و ململانێی ناوخۆییەوە دەناڵێنن، ئەمەش وەک هەمیشە پێگەیان لە یاریەکان و دانوستانەکاندا لاواز دەکات، یان ئەگەری زۆرە زیاتر بارزانی بەکارتی قومارەکانی دەتوانێت یاریزانێکی بەتواناتر بێت و سود لەم دۆخە وەرگرێت.
لەلایەکی ترەوە هێزە سون□کان هەوڵدەدەن خۆیان لە قاڵب بدەنەوە و خۆیان لە چوارچێوەی دیمەنی سیاسیدا جێگیر بکەن و لەڕیزی هاوشێوەی حکومەتی ئێستای سوریادا، خۆیان لەگەڵ ئەمریکا بگونجێنن، کە دەورانێکی تر و بە ڕۆڵێکی تر گێژاوی سیاسی و نائارامی لە عێراق درێژە پێدەدەن.
لە ڕاستیا ئەتوانین بڵێین دیمەنی ئێستای عێراق و ئایندەکەی زۆر لەوە ئاڵۆزترە کە لە وێنەی سیناریۆکانی واقیعی ئێستادا دەبینرێت، ل□ نێوان هێزە سیاسیەکانی دەسەڵاتداری ئێستا و فراکسیۆنەکانی دیکە، واتە میلیشیاکانی حەشدی شەعبی و هەر هێزێکی چەکداری تر، ئەمڕۆ لە گۆڕەپانی عێراقدا شەڕی دواین موزایەدەی مان و نەمانی ئێران دەکرێت.

ئەوەش کە جەنگای ئاماژە پێدانە هەموو ئەو قسانەی لە ئێستادا لەبارەی داواکارییەکەی ئەمریکا و نێودەوڵەتی بە هەڵوەشاندنەوەی میلیشیا و کوتلە عێراقییەکان بڵاودەکرێنەوە، نابینرێت کە زۆر بەجدی مامەڵەی دەکرێت و بەم زووانە جێبەجێ بکرێت، دیداری ئەم دواییەی نێوان سودانی و ئەنتۆنی بلینکن، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، باشترین بەڵگەی کشانەوەی ئیدارەی بایدن بوو لە مەلەفی عێراق و ڕەوانەکردنی بۆ ئیدارەی نوێی ترەمپ، پێموابێ هەر ئەمەشە کە سودانی و حکومەتی عێراق فرسەتی ئەوەیان هەیە خاوەخاوی تیا بکەن.

بۆیە واپێدەچێت جارێ چەکی میلیشیاکان لە ئێستا زیاتر بۆ پاراستنی "دەسەڵات" لە ناوخۆدا بهێڵنەوە، نەک بۆ هەڕەشەی دەرەکی، هەروەها تاران متمانەی بەو چەکانە و کاریگەرییەکانی نییە بە بەردەوامی دەخالەتی لە عێراقدا، بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە تەواوی عێراق بارمتەی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییە و چاوەڕێی نەخشەو سیاسەتەکانی ئەمریکا و ترەمپ دەکات.

سەردان و چالاکییەکانی سودانی لە دەرەوەی وڵات تەنیا "نمایشێک" و هەوڵێکە بۆ بەبازاڕکردنی وێنەی سەرۆکوەزیران وەک فریادڕەسێک بۆ ڕای گشتی عێراق، لە هەمانکاتدا هەوڵێکی سودانییە بۆ پاراستنی پێگەی چوارچێوەی هەماهەنگی و میلیشیاکانی.

لەلایەکی ترەوە ژینگەی هەڵبژاردن لە عێراقدا لە قەیرانێکی قووڵتردایە، بەهۆی دابەزینی متمانەی گشتی بە دەسەڵاتی سیاسی و تەواوی لایەنە سیاسییەکان و دامەزراوەکان، بەردەوامی لە کەڵەکەبونی دۆسیەی گەندەڵی، ئەزموونەکانی پێشوتریش، بەتایبەتی هەڵبژاردنەکانی ساڵی ٢٠٢١، دەرکەوتووە کەلێنی قووڵتربونەوەی زیاتری نێوان هاووڵاتیان و دەسەڵاتە، لەگەڵ ڕێژەیەکی بەرزی بەشدارینەکردن لە دەنگداندا، هاوکات لەگەڵ تۆمەتی ساختەکاری و نەبوونی شەفافییەت لە ئەنجامەکاندا.

دەشێ هەڵبژاردنی داهاتوو نوێنەرایەتی ساتێکی هەستیار لە مێژووی سیاسی عێراقدا بکات، کە بەردەوامی لە سوڕی دوبەرەکی و ئیفلیجی سیاسیدا دیاری دەکەن، شکستی زیاتری حکومەتی فیدراڵی بەرجەستە دەکەنەوە، بۆیە گرەوەکانی ئەمڕۆ تەنها لەسەر ئەوە نییە کە کێ سەردەکەوێت، بەڵکو لەسەر ئەوەیە کە ئایا ئەوانەی سەردەکەون دەتوانن سەقامگیری لە دۆخی سیاسی عێراقدا بەدیبێنن؟ لەکاتێکدا کە زریانێک لە ئاڵوگۆڕ لەسەر ڕێگای دۆخی سیاسی عێراق لە ململانێی ئێران و ئەمریکادا شەپۆل ئەدات.

کلیلی گۆڕانی سیاسی لەدۆخی ئێستای عێراق و دەرکێشانی لەو گێژاوەدا، هاتنەمەیدان و سەرهەڵدانی هێزی سەربەخۆی جەماوەرییە وەک هێزەکانی تشرین و بزوتنەوە مەدەنییەکان و خۆپیشاندانی جەماوەری

بەرفراوان کە تەحەدایەک بە دەسەڵاتی ئێستا دروست دەکەن، ئەمەش وەک بزوتنەوەیەک کە هەوڵ ئەدات دەورو دەخالەتی خەڵک لەدەسەڵاتی سیاسیدا بەدەست بهێنێت و جێگیر بکات، گەربتوانن لە ژێر بەرنامەی واقیعی ئینساندۆستی و ئازادی و خۆشگوزەرانی و یەکسانی و هاوپەیمانی فراواندا رێکخراوبن و یەکگرتوبن، ئەتوانن پێشکەوتن و پێشڕەوی و مرۆڤایەتی لەسەر نەخشەی سیاسی لە هەر شوێن و پارچەیەکی عێراقدا بەدەستبهێنرێت و بەر بەهەر زریانێک بگرن کە تەحەددای دانیشتوانی ناوچەکە دەکات.

عوسمانی حاجی مارف